

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA ARALIQTAN OQITIWDIŃ INTEGRACIYASI»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

KITAP - INSANNIŃ RUWXIY AZIǴI

E. Salimov,

*Nókis rayonu Málimleme-kitapxana orayı
málimleme kommunikaciya
texnologiyaları hám esaplaw
xızmeti baslıǵı*

G. DJamilova,

*Ajiniyaz atındaǵı NMPI Anıq
hám tábiyiy pánlerdi
aralıqtan oqıtıw kafedrası
assistent oqıtıwshısı*

Annotatsiya: *Usı tezisde búgingi kúnde jámiyette kitaptıń ruwxıy hám de etikalıq processlerdiń zárúrli faktori retindegi rolin asırıw, sonıń menen birge, onıń mádeniyat hám til gúlleniwi ushin tiykarǵı azıq deregi ekenligin ashıp beriw, mádeniyattıń jetiskenliklerin biliwge, tariyxınan hám filosofiyasınan juwmaq shıǵarıwǵa hám jańa shıńlarǵa erisiwinde tiykar boladı.*

Tayanısh sózler: *Kitap, ilim– pán, mádeniyat, ruwxıylıq, kitapxanlıq mádeniyati, ruwxıy – tárbiya*

Búgingi kúnde jámiyette kitaptıń ruwxıy hám de etikalıq processlerdiń zárúrli faktori retindegi rolin asırıw, sonıń menen birge, onıń mádeniyat hám til gúlleniwi ushin tiykarǵı azıq deregi ekenligin ashıp beriw, kitapxanlıqtıń qádiri hám áhmiyeti haqqında jámiyetlik sananı qáliplestiriw, xalıqtıń túrli qatlamları ortasında oqıw mádeniyatın jáne de rawajlandırıw, áwladlarǵa ótip kiyatırǵan intellektuallıq potencialın asırıwǵa qaratılǵan ádebiyatlardı jaratıw, olardı keń xalıqqa usınıw, hám de jáhán ádebiyatı eń jaqsı ǵáziyne dóretpelerin saralaw, awdarmalaw búgingi túrli ideologiyalıq processlerden tariyxıy ózligimizdi qalqan retinde qorgawshı zárúrli faktor, desek aljaspaymız. Kitap insannıń eń ullı jaratıwshılıǵı, aqıl – oyı nátiyjesi, tárbiyalawshı, ruwxlandırıwshı kúshi, tuwrı jol kórsetiwshı, iygilikli islerge jetelewshı. Jazıwshı hám filosof J.Bekonnıń «Kitaplar zaman tolqınlarında júziwshı hám óziniń qımbatlı júgin áwladlardan – áwladlarǵa abaylap jetkiziwshı aqıl– oy kemeleridur» degenindey, kitap adamlarǵa sol dáwirge shekemgi bolǵan ilim– pánniń, mádeniyattıń jetiskenliklerin biliwge, tariyxınan hám filosofiyasınan juwmaq shıǵarıwǵa hám jańa shıńlarǵa erisiwinde tiykar boladı.

Insanda hámme waqıt materiallıq zárúrlük penen birge, álbette, ruwxıy zárúrlük boladı. Bul insańǵa tán qasiyet. Materiallıq zárúrlük hámme adamlarda birdey: ishıp – jew, awqatlanıwǵa, kiyiniwge h.t.b baylanıslı bolıwı múmkin. Al, mánawıy zárúrlük hár bir adamda ózine tán boladı, bul zárúrlük aqıl – oyınan, qálbi dúnyasınan, kewil–

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASÍDA ARALÍQTAN OQÍTÍWDÍN INTEGRACIYASÍ»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

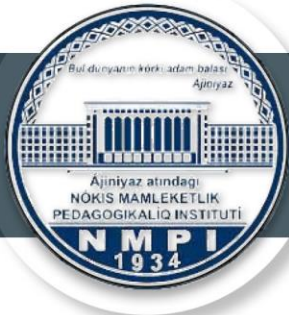
keshirmelerinen, qızıǵıwshılıǵınan, ruwxıyatınan derek beredi. Kitap kontinent, mámleket yaki millet tańlamaydı. Hár qanday dáwirde jámiyettiń hár qanday aǵzası, hár qanday jastaǵı yaki hár qanday kásip iyesi óz qızıǵıwshılıǵına bola kitap saylawı múmkin. Kitap ásirlerden mın jıllıqlardan sóleydi, túrli – túrli milletlerden, mádeniyatlardan maǵlıwmat beredi. Onda dúnyanıń bárshe sırları, jumbaqları jasırın boladı. Bul jolda ilim izlew, jańalıq ashıwǵa talpınıw hám bar bilimlerdi keleshek áwladqa jetkeriw birinshi prezidentimiz I. Karimov aytqanıday «Má'nawiy mártlik» esaplanadı. «... bul jariq álemde eń ullı mártlik, degen sorawǵa, hesh ekilenbesten, eń ullı mártlik – bul mánawiy mártlik dep juwap bersek, oylayman, qátelespen bolamız» . [3].

Sonıń ushın da kitaptıń áhmiyeti insanlardı tuwrı jolǵa baslaw, jetelew menen birge olarǵa mánawiy azıq beredi.

Xalqımız ruwxıylıǵı hám mádeniyatı, tálim hám tárbiya tarawlarında bay ruwxıy miyraslarǵa iye bolıp, jas áwladtı adamgershilik, patriotlıq, doslıq, miynetsúygishlik, mehir-áqibet, biradarlıq, kishi peyillik sıyaqlı ulıwma insanıyılıq pazıyletler ruwxında tárbiyalap kelgen. Babalarımız tárepinen jaratılǵan, ásirden ásirge áwladlardan áwladlarǵa ótip kiyatırǵan kem ushraytuǵın ruwxıy miyraslarımız: xalıq awız eki dóretiwshiligi úlgileri, jazba derekler (tariyxıy, kórkem, etnografiyalıq, diniy eń jaqsı ǵáziyne dóretpeler), úrp- ádet, qádiriyat, dástúrlerimiz xalqımızdın milliy ruwxıy túsın úyreniwde júdá úlken áhmiyetke iye. Sonday-aq, kitap oqıwı hám oǵan bolǵan itibar jámiyet ruwxıy rawajlanıwınıń evolyutsiyalıq rawajlanıw orayında bolsa ǵana, sol millettiń ruwxıy túsi jáne de bayıp hám jańalanıp bara beredi. Prezidentimiz sózi menen aytqanda, “Kitapsız rawajlanıwǵa, joqarı ruwxıyılıqqa erisip bolmaydı. Kitap oqımaǵan adamnıń da, millettiń de keleshegi joq”. [4].

“Ǵárezsizlik jıllarında mámleketimizde tálim mákemeleri ushın oqıw ádebiyatları jaratıw hám oqıwshılarǵa jetkiziwdiń bekkem sisteması jaratıldı, bunda Ózbekstanda tálim berilip atırǵan jeti tilde sabaqlıq hám oqıw qollanbaları baspadan shıǵıp atır”. [4].

Álbette, kitap oqıwı hám kıtapxanlıq mádeniyatın osip kiyatırǵan jas awladqa siniriwde shańaraqtıń ornı júdá úlken bolıp tabıladı. Hár qanday tálim- tárbiya, ruwxıy kámilliktiń nıshanı shańaraqtan baslanadı, shańaraqtaǵı múnásebetlerde kámal tawıp, rawajlana beredi. Kitap oqıwı boyınsha ilimpazlarımızdan biri sonday degen edi: “Kitap oqıwda úsh túrli oqıw bar: birinshisi- oqıp túsınbew, ekinshisi- oqıp túsiniw; úshinshisi- oqıǵanda jazıwshı jazbaǵan yamasa jaza almaǵan zatlardı da

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA ARALIQTAN OQITIW DÍN INTEGRACIYASI»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

ańlap jetiw. Kitap kópshiliktiń tájiriyesi. Kim onlaǵan, júzlegen jaqsı kitaplardı oqısa, demek ol kóp jıllar ullılar ómirin jasadı degeni”

Oqıwshılar qálbinde joqarı ruwxıylıqtı qáliplestiriwde kitap hám kitapxanlıqtıń áhmiyeti teńsiz. Bilim deregi bolǵan kitaptı jaqsı kóriw, onı oqıw hám kóz qarashıǵında saqlay alıw, oqıw ushın onı tańlay alıw hám oqıw mádeniyatın da biliw kerek. Olardı oqıwǵa májbúrlew emes, balki kitap oqıwǵa háwes oyatıw lazım. Bul boyınsha ata-ana, ustaz muǵallimler hám kitapxana xızmetkerleri tikkeley járdem beriwleri kerek boladı. Bunda balalardıń jas ózgeshelikleri, qızıǵıwshılıǵı esapqa alınıwı zárúr.

Barkamal insandı tárbiyalaw, er jetkiziw haqqında shıǵıs oyshılları bir qatar pedagogikalıq-psixologikalıq ideyaların jaratqan.

Sonday-aq, “Abu Nasr Farabiydın insanpárwarlıq ideyasıboyınsha, insandı baxıt-ıǵbalǵa jetkeriwshi topar jetik komanda bola alıwı múmkin. Kámil insandı jaratıw, onı baxıtqa jetkiziwı, hár qanday mámleket, jámiyet baslıǵınıń wazıpası bolıwı dárkar” deb aytsa, Abu Rayhan Beruniy: qayır saqawat hám qol ashıqlıqtı eń jaqsı insaniy páziyet dep esaplaydı, [4.29].

Onıń aytıwınsha, qayır saqawatlı adam óz qábiletin kishi peyilligi, shápáátliligi, qatańlıǵı, shıdam, pázilet hám kemtarlıq tuyǵıları menen kámil insan sıpatında ayırılıp turadı [5.48] deydi. Jaslardı tárbiyalawda shıǵısqa tán hám milliy ádep normaları tiykarında jumıs alıp barıw menen birge jámiyetke húrmet ǵárezsizlikti bekkemlew, insanlarǵa insaniy múnásibette bolıw sıyaqlı páziyetlerin sińdiriw talap etiledi. Bul wazıpalardı ámelge asırıw oqıwshılardıń jámiyetke bolǵan múnásibetin qáliplestiriwde áhmiyetge iye.

Jaslardı jámiyet mápi ushın islenetuǵın miynetke ilhamlandırıw, milliy birlik, maqtanış, birlik hám sheriklik tuyǵıları, túrli xalıqlarǵa bolǵan húrmet tuyǵısın tárbiyalawǵa shaqırıw mektep kitapxanasınıń áhmiyetli wazıpalarınan biri esaplanadı.

Kitapxanashılar sabaqtan tısqarı processlerde doslıq, awızbirshilik, sheriklik, bir-birin qollap-quwatlaw birewdin dártine dárman bolıw sıyaqlı páziyetler xalqımız hám milletimiz kúsh-qúdiretiniń tiykarı, social-ekonomikalıq, siyasiy rawajlanıwdın negizi ekenligin óz oqıwshılarına túsindiriw dárkar.

Ruwxıy - tárbiya sistemasında ádep - ikramlıq temasındaǵı is - ilájlar ayırıqsha áhmiyetge iye.

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASÍDA ARALÍQTAN OQÍTÍWDÍN INTEGRACIYASÍ»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

Adebiyatlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev: “Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ‘ibot qilish bo‘yicha komissiya tuzish to‘g‘risida” gi Farmoyishi 12.01.2017-yil.
2. Abulhay Abdurahmonov “Saodatga eltguvchi bilim”. Toshkent “Movaraunnahr” nashriyoti, 2004-yil.
3. Karimov.I.A. «Yuksak ma'naviyat - engilmas kuch».-T.: “Ma'naviyat” 2008
4. Otamurotov S. Ózbekistonda ma'naviy-ruhiy tiklanish. T.: 2003. -178 bet
5. Abu Rayhon Beruniy. Feruza.- T.: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti. 1993 y. 32-bet